

2. GURE AUTONOMIA ERKIDEGOAN TXAKUR GIDARIEN EDO LAGUNTZEKO TXAKURREN KONTZEPTUA BERRIZ DEFINITU BEHARRA

Ararteko erakundean ardura sortu izan du beti ezgaitasunen bat duten pertsonen beren eskubideak erabiltzeko dituzten zailtasunak.

Azken urte hauetan pertsona ezgaituek jasan behar dituzten arazoak ezagutu ahal izan ditugu erakunde honetan, partikularrak edo kaltetuen elkarteek, senideek edo laguntza taldeek adierazitako kexei esker.

Eusko Legebiltzarrari aurkeztutako ezohiko txosten batzuetan azaldu izan ditugu pertsona ezgaituen eskubideak kaltetzen dituzten arazoak.

Horrela, *Oinarrizko gizarte zerbitzuen egoera EAEn* (1999) txostenean, kontuan hartzen dira zerbitzu horietako irisgarritasun eta mugikortasun baldintzak; *Buruko gaitzaren trataera ospitaletik kanpo* (2000) txostenean, talde honek lan munduan sartzeko dituen aukerak aztertzen dira, eta *EAEko hezkuntza-premia bereziei emandako erantzuna* (2001) txostenean hezkuntza integrazioaren aukera aztertzen da.

2003. urtean, pertsona ezgaituen urteurren europarrarekin bat eginez, bi txosten aurkeztu ziren Eusko Legebiltzarrean pertsona horiek bereziki kezkatzen dituzten bi konturi erantzuna eman nahian:

- *Pertsona ezgaituen lanerako aukerak EAEn* (2003).
- *EAEn erabilera publikoa duten eraikinen irisgarritasuna* (2003).

Aipatutako txosten hauek ezgaitasunaren web orrialdean aurki daitezke, gure web orriaren, www.ararteko.net, leiho batean.

Txosten hauen bidez jakin ahal izan da, pertsona hauek aurkitzen dituzten arazoak, ugariak eta mota askotakoak direla: hirigintza oztopoak, traba arkitektonikoak eta komunikabideenak; irisgarritasun arazoak garraibideetan; arazoak etxebizitzetara, lan mundura edo hezkuntzara heltzeko; teknologia berriak erabiltzeko trabak; egoitza arazoak; zerga arloko neurriak; elbarritasunaren balorazioa, errehabilitazioa; laguntza goiztiarra; laguntza informala eta zainketaz arduratzen diren pertsonen beharrak; aurrea hartzea; laguntza teknikoak...

Izaera orokorra duen gomendio honetan Laguntzeko txakurren Espainiako Elkar-teak (aurrerantzean AEPA) erakunde honi azaldutako kontuaren berri eman nahi dugu, uste baitugu hori Eusko Legebiltzarrari itsu txakurren azaroaren 21eko 17/1997 Legea aldatzeko aukera hausnarrarazteko baliagarria izango zaiola. Arau horrek txakur gidari batekin honako lekuetara sartzeko eskubidea bermatzen die ikusmen-ezgaitasunen bat duten pertsonen: Euskal Autonomia Erkidegoko leku, zerbitzu eta garraio publikoetara edo erabilera publikoa dutenetara. Horrela, itsu edo laguntzeko txakurren kontzeptua berriro definitzen da, horien erabilera urritasun ezberdinak dituzten pertsonetara zabalduz.

Laguntzeko txakurrak bereziki trebatutako animaliak dira, orokorrean urritasun fisikoak dituzten pertsonen laguntzeko lanak egiteko.

Erabiltzailearen premien eta jaso duten heziketaren arabera, laguntzeko txakurrek hainbat lan egin ditzakete, esate baterako, gauzak lurretik jaso, gurpil-aulkiei tira egin, argiak piztu eta itzali, larrialdiko dei bat egin, abisatzeko zaunka egin, etab. Lan horiei

esker, ezgaitasunen bat duten pertsonak errazago balia daitezke inoren laguntzarik gabe, beren mugak eta inguruko oztopoak gainditzeko laguntza dutela.

Gainera, AEPAn kideek jakinarazi digute, laguntzeko txakurrak laguntza psikologikoa ematen dutela lehenik eta behin, maitasuna, jostaketa eta laguntasuna eskaintzen dietelako erabiltzaileak diren pertsonen, horren bidez, konfiantza eta segurtasuna areagotuz. Era berean, txakurrek jabeak kalera aterarazten dituzte maizago, eta horrela, gizarte bizitza zabalagoa garatzen dute eta beren bizi kalitatea hobetu egiten da nabarmenki.

Aukera horiek kontuan hartuz, laguntzeko txakur hitzak –zein espezialitatetan trebatu diren kontuan hartu gabe– honako katalogazio hau jasotzen du:

- Ikusmen urritasuna duten pertsonen txakurrak, itsu txakurrak hain zuzen.
- Entzumen urritasuna duten pertsonen txakurrak. Horien funtzio nagusia, soinu mota ezberdinak antzematea, eta horiek beren jabeari jakinaraztea da.
- Elbarritasun fisiko ezberdinak dituzten pertsonen erabiltzen dituzten txakurrak.
- Eta, azkenik, lagundutako terapiatako txakurrak. Animalia horiek sendagileak laguntzen dituzte gaixoen osasun emozionala hobetzeko lanean, txakurrekin elkarrekintza ariketak egitea ahalbidetzen duelako. Talde honetan sartzen diren pertsonak, ezgaitu psikikoak eta nahaste psikologikoak dituztenak dira. Halaber, txakur mota hau erabiltzen da zaharren egoitzatan, espetxetan, eta abar.

AEB, Britainia Handia, Kanada eta abar bezalako herrialdeetan, txakur hauek ospe eta estimu handikoak dira burutzen duten lanarengatik. Estatu espainiarrean eta gure autonomia erkidegoan ordea, itsu txakurraz gain besteak ez dira oso ezagunak.

Hala eta guztiz ere, behin txakur hauek urritasun ezberdinak dituzten pertsonen autonomia hobetzeko dituzten gaitasunak baieztatzen direnean, beharrezkoa suertatzen da neurri zuzenak hartzea pertsona hauek –beren txakurrek lagunduta– erabilera publikoko toki eta zerbitzuetara iristeko. Era berean, garraio publikoetara iristea erraztu behar da, gaur egun ikusmen urritasuna duten pertsonak dituzten baldintza berdinekin.

Gure autonomia erkidegoan, azaroaren 21eko 17/1997 Legearen 1. artikuluan ezarritakoaren arabera, bakarrik ikusmen urritasuna –erabatekoa edo neurri batekoa– duten pertsonen erabil dezakete edozein leku publikora edo erabilera publikokora itsu txakurrekin sartzeko eskubidea, urritasun hori ez duten pertsonen baldintza berdinetan.

Arau horrek ezartzen duenaren arabera, laguntzeko txakurrak dira *“Ikusteko arazoak dituzten pertsonen lagun egin, pertsona horiek gidatu eta laguntza emateko trebatutako txakurrak dira itsu txakurrak, betiere balio ezaguneko zentro berezitatean prestatutakoak. Dena den, itsu txakur gisa hurrengo atalean esaten den moduan errekonozitu eta identifikatutakoak izan beharko dute”*.

Horregatik, denborak aurrera egin ahala txakur hauek gero eta gehiago erabiltzen dira urritasun ezberdinak dituzten pertsona hauen eguneroko bizitzan laguntza elementu gisa, eta horren ondorioz, 17/1997 Legea zurruna eta mugatzaileegia bilakatu da, batez ere kontuan hartzen badugu pertsona ezgaituek ezin dituztela txakur hauek laguntzan erabili, behinik behin ikusmen urritasuna ez bada beren ezgaitasuna.

Dena den lege honek, orain arte sakabanatuta egon den sektore araudia bateratzeko balio izan du, ikusmen urritasuna duten eta itsu txakurrak erabiltzen dituzten pertsonen sektore araudia, hain zuzen. Horren bidez, animalia hauen onarpenerako baldintzak zehaztu dira, eta higiene eta osasun aldetik bete beharreko baldintzak ere mugatu dira.

Era berean, lege honen beraren 5. artikulua, leku publikoetan edo erabilera publikoko edozein lekutan sartu, ibili eta egoteko eskubidea onartzen die pertsona hauei, beren laguntzeko txakurra lagun dutela. Leku horiek, honako hauek dira:

- a) Bideei buruz ezartzekoa den hirigintzako legerian oinezkoentzako pasabide, oinezkoentzako bide edo oinezkoek bakarrik erabiltzeko jotako bideak.
- b) Aire librean denbora emateko lekuak.
- c) Era guztietako zentro ofizialak, titularitatea edonolakoa dela ere, orokorrean herritarrek sartzeko debekurik ez baldin badute.
- d) Maila eta arlo guztietako ikastetxeak.
- e) Osasun- eta laguntza-zentroak.
- f) Kirol-instalazioak.
- g) Zaharren egoitza, zaharren etxeak eta zaharrei laguntzeko gainerako elkar-teak.
- h) Erlijio-zentroak.
- i) Merkataritzako denda handi eta txikiak.
- j) Profesional liberalen bulegoak.
- k) Autobus, metro, tren eta garraio publikoko ibilgailu arinen geltokiak, aire-portuak eta portuak.
- l) Azaroaren 10eko 4/1995 Legearen menpe dauden lokal eta instalazioak. Lege hori ikuskizun publiko eta jolas-ekintzei buruzkoa da.
- m) Hotelak, aterpeak, kanpamenduak, bungalow-ak, apartamentuak, opor-guneak, bainuetxeak, kanpinak eta diru-ordainaren truke pertsonen logelaren bat edo egoitza eskaintzeko diren establezimenduak. Baita turismoarekin zuzeneko zerikusia duten zerbitzuak eskaintzen dituzten bestelako jendare-erako zerbitzuak ere.
- n) Edozein garraio kolektibo publiko edo erabilera publikoko edozein garraio kolektibo eta Euskal Autonomia Erkidegoko administrazioen aginpidekoak diren hiriko edo hiriarteko ibilgailu arinen bidezko zerbitzuak.
- ñ) Orokorrean jardunda, beste edozein leku, lokal edo establezimendu, erabilera publikokoa edo jendeari kasu egitekoa baldin bada”.

Legearen II. Atalean zigor erregimena arautzen da. Horren bidez, arauan jasotzen diren eskubide eta betebeharrak betetzen direla bermatu nahi da, eta eskuduntza zigortzaileak foru aldundiari onartzen zaizkio.

Arrazoi hori dela-eta, eta kontuan hartuz aipatutako arauak zehazten duen babes esparrua, erakunde honek uste du justifikatuta dagoela gaur egungo araudi esparrua gaitzitea eta esparru berri bat onartzea aipatzen ari garen beharretara egokitu ahal izateko. Horren helburua, lege horretan laguntzeko txakurrak erabiltzen dituzten pertsona guztiak sartzera izango litzateke.

Norabide berri hori kontuan hartuz, bai Valentziako Autonomia Erkidegoak eta baita Galiziako Autonomia Erkidegoak ere, egokitu egin dituzte jada beren araudiak, “laguntzeko txakur” kontzeptua zabaltzeko balio duten legeak onartuz, eta horien erabilera pertsona ezgaitu guztiei zabalduz.

Horrela, Valentziako legeak honakoa dio (ezgaitasunak dituzten pertsonentzat “laguntzeko txakurrei” buruzko apirilaren 10eko 12/2003 Legea): “Ikusmen, entzumen,

mugimendu edo bestelako urritasunen bat –erabatekoa edo neurri batekoa– duen eta laguntzeko txakurraren erabilera beharrezkoa edo gomendagarria zaion pertsona orori onartzen zaio leku, egoitza, establezimendu, lokal, erabilera publikoko bestelako gune, garraio publiko nahiz erabilera publikokoetan sartu, ibili eta egoteko eskubidea.”

Pareko hitzak erabiliz, Galiziako Autonomia Erkidegoak, laguntzeko txakurrek lagundutako pertsona ezgaituak tokietan sartzeko 10/2003 Legearen bidez, honakoa babestu eta bermatzen du: *“urritasun bat dela-eta laguntzeko txakur bat behar duen pertsona orok du txakurrarekin erabilera publikoko edozein leku, establezimendu edo garraiotan sartzeko, ibiltzeko eta egoteko eskubidea, horien titulartasuna publikoa nahiz pribatua izan”.*

Guk proposatzen dugun azterketa juridikoa, pertsona ezgaituen taldearen integrazioa sustatuko dela bermatuz egin behar da, oztopoak desagerraraztea eta ingurunerako irisgarritasuna sustatuz.

Gai honen inguruan gogorarazi behar dugu, Konstituzioaren 9.2 artikulua honakoa jasotzen duela: *“Botere publikoei dagokie inguruabar zehatzak sustatzea, gizabanakoaren eta berak osatzen dituen taldeen askatasuna eta berdintasuna benetakoa eta eragingarriak izan daitezen”.* Konstituzioaren arau honetan jasotzen den berdintasun ideiak, orain arte onartu izan den legearen berdintasun esparru murrizta gainditzen du. Horixe bera jasotzen da ere, Konstituzioaren 14. artikuluan, *“bizi baldintzen berdintasunaren”* esparru zabalenean bilakatuz. Printzipio horrek suposatzen du hasieratik desberdintasun egoeran dauden gizarte talde zehatzei onuragarri suerta dakizkiela herri agintariek hartutako neurri positiboak, horrela benetako berdintasuna lortzeko. Zentzu horretan, pertsona ezgaituek berdintasuna lortzeko, besteak beste, ingurunerako irisgarritasuna ahalbidetzeko neurri positiboak hartu behar dira.

Kontuan izan behar dugu Konstituzioaren 49. artikulua jasotzen duen agindua: *“Botere publikoek aurreneurri-, tratamendu-, bizkortze- eta gizarteratze-politika egingo dute elbarri fisikoentzat, zentzumen-elbarrientzat eta elbarri psikikoentzat; horiei, eurek behar duten arreta berezia emango zaie, eta bereziki babestuko dira, titulu honek herritar guztiei ematen dizkien eskubideak egikaritu ahal izateko”.*

49. artikulua hau *“politika sozial eta ekonomikoaren printzipio nagusiak”* atalean jasotzen bada ere, ez da politika erretorikaren esparrura mugatzen den programa-arau bat bakarrik. Konstituzioaren dotrina eta jurisprudentziak baieztatu ahal izan dutenez, printzipio horiek balio arautzailea dute, eta agintaritzak publikoarentzat agindu argia dira horiek lortu ahal izateko, pertsona guztien arteko benetako berdintasuna lortzeko, alegia.

Gure autonomiaren esparruan, irisgarritasuna sustatzeko 20/1997 Legeak, gure autonomia erkidegoko pertsona guztiak inguru fisikora eta komunikaziora iristea sustatu eta bermatu egin behar du. Modu berezi batean, arrazoi ezberdinengatik gizarte desberdintasun egoeran kokatzen dituzten mugak dituzten pertsonen integrazioa ahalbidetzeko balio duten neurri positiboak sartzen ditu. Babes neurri hauek oinarritzko elementuak dira, herritar guztiei oinarritzokotzat hartzen diren eskubideez gozatzea ahalbidetzeko.

Pertsona ezgaituen benetako integrazio eraginkorra lortzera daraman araubide eredu hau bere garaian onartu zen itsu txakurren azaroaren 21eko 17/1997 euskal Legean. Hala eta guztiz ere, azpimarratzen ari garen bezala, pertsona ezgaituen taldeek egoera eta behar berriak aurkezten dituzte, eta horiek direla-eta, beharrezkoa suertatzen da egungo araudia esparrua gainditzea. Uste dugu nahikoa frogatu dela laguntzeko

txakurrek dituzten gaitasunek areagotu egiten dutela ikusmen urritasuna duten pertsonen autonomia, baina ez horiena bakarrik. Bestelako urritasunak dituzten pertsonentzat ere baliagarria izan daiteke horrelako txakur bat izatea beren eguneroko bizitzan laguntza elementutzat izateko, eta aurre egin beharreko oztopoak ezabatzen laguntzeko.

Azaldutako guztiagatik, kontuan izan behar da herri agintariek ez dutela gizartearen jardunbide zuzena ordezkatu edo mugatu behar, baizik eta sustatu egin behar dituztela mugitzeko zailtasunak dituzten pertsonen bizi kalitatea hobetzeko herritar erakundeek proposatzen dituzten ekimenak. Horrela, Laguntzeko txakurren Espainiako Elkartearen aldarrikapenarekin bat eginda, Arartekoak arau berria onartzeko eskatzen du. Arau horrek beren ezgaitasunaren ondorioz txakur batekin joan nahi duten pertsoneri onartu eta bermatu beharko die erabilera publikoko edozein lekutara, establezimendutara edo garraiotara txakurrarekin joan, han ibili edo egoteko eskubidea, Euskal Autonomia Erkidegoaren barnean, lekua titulartasun publikokoa edo pribatukoa den kontuan hartu gabe.

Gainera, beharrezkotzat jotzen dugu informatzeko eta hezteko kanpainak bultzatzea eta egitea, eta herritar guztiei zuzentzea, ezgaitasunen bat duten pertsoneri eskubide hori erabiltzea inolaz ere ez zailtzeko. Horren bitartez, laguntzeko txakur batekin doazen eta ezgaitasunen bat duten pertsonen benetako gizarteratze eraginkorra bermatuko da.